

A MAGYAR UJSÁG ÉS AZ ÚJ SZÓ.

„Hároméves az Új Szó. A felszabadulás óta e lap demokráciánk minden nagy kérdésében harcos képviselője volt a magyar nép ügyének és külpolitikai tájékoztatóival nagyban hozzájárult a dolgozók látókörének szélesítéséhez. A negyedik évfolyamába lépő Új Szó biztosan megbízható harcosa lesz továbbra is a magyar demokrácia építésének és a szovjet-magyar barátságnak. Ebben a szellemben melegen üdvözöljük.”¹ Majdnem valamennyi fővárosi napilapunk mult évi szeptember végi számai ilyen értelemben cikkeztek az *Új Szóról*.

E lap eredetileg *Magyar Újság* címen indult 1944 szeptember 26-án Lembergben; elsőrendű fontosságát számunkra mindenekelőtt magyar vonatkozásai magyarazzák. Sajtótörténéseink, sajtó bibliográfusaink semmiesetre sem haladhatnak el szóltanul mellette regisztráló munkájukban, minthogy a magyar haditudósításnak, katonai, hírlapirodalomnak is jelentős állomása.

A lap egyéves jubileumi számában hűen rávilágít keletkezése körülményeire: „A 4. Ukrán Hadseregcsoport a Krimből jött és folytatta azt a támadást, melyet az 1. Ukrán Hadseregcsoport kezdett el a magyar és német csapatok ellen. Ez volt az utolsó előkészület. 1944 szeptember vége volt. E napok egyikén Mechlisz vezérezredes, a 4. Ukrán Hadseregcsoport haditanácsának tagja parancsot adott át Illés Béla őrnagynak: három napon belül ki kell adni a Magyar Újság első számát. Az újság megkapta útlevelét az életbe.”² Mint-hogy a táborig nyomdának nem volt elegendő latin betűje — mint mondtuk — Lembergben kezdték nyomni. Homlokírása: „Magyar Újság. Kiadja a hadrakelt Vörös Hadsereg politikai osztálya.” Megjelenését hetenként háromszorra tervezték — ma már napilap — azzal a céllal, hogy a fasizmussal szemben Magyarországon az ellenálló- és a partizánmozgalmat támogassa, általában segítse megszervezni a nagy, egységes nemzeti ellenállást, a német béklyóból való

¹ Szabad Nép. 1947. 217. sz.

² Új Szó. 1945. 139. sz.

szabadulást. Tájékoztatni akarta ugyanakkor az elszigetelt magyarságot a tényleges hadihelyzetről, a valóságnak megfelelő politikai állapotról. Megcsilllogtatta a nyilas uralom jármában sínylődő magyarság előtt az átállás következményeit is: szabadsága visszanyerését és valamennyi demokratikus államnak eredményes támogatását talpraállításában.

A *Magyar Újság* szerkesztőségét Oroszországba szakadt magyarok és oroszok alkották. Főszerkesztője ILLÉS BÉLA, a Vörös Hadsereg vezérkarának őrnagya, szerkesztője KASSAI GÉZA, állandó munkatársai WAGNER ANNA, FAZEKAS ERZSÉBET, LÉVAI BÉLA, OLDNER VLADIMÍR,³ GARASIN RUDOLF, RÁTH KÁROLY, DR. MÉREI FERENC, ZOMBOR JÁNOS; az oroszok közül legszorgalmasabban dolgoznak a lapba GRIGORJÁN őrnagy, szovjet filozófus, MATYUSEVSKZI százados, civilben gimnáziumi igazgató. ILLÉS BÉLA vezércikkeivel, orosz-magyar politikai és katonai tudósításaival, orosz-magyar kulturális vonatkozású tanulmányaival, KASSAI GÉZA hasonló tárgykörű cikkeivel, LÉVAI BÉLA a Szovjetúnióban élő magyarokról, a magyar hadifoglyok életéről szóló tájékoztatásaival, WAGNER ANNA az orosz asszonyok és leányok, családjaik belső életéről, az orosz női lélekről való írásaival igyekeztek a magyarokhoz közelebb hozni a „titokzatos Szovjetúniót“. OLDNER VLADIMÍR, FAZEKAS ERZSÉBET a frontokon gyűjtött anyagot, a felderítőkről, a hadifoglyokról hallott híreket dolgozzák fel az újság számára. ZOMBOR JÁNOS költeményeket ír és fordít a lapban.

A *Magyar Újság*ot kiadó 4. Ukrán Hadseregcsoport az első számok megjelenése idején még nem vehette útját Magyarországra felé, tehát a lap is Lengyelországon át haladt a csapatokkal együtt nyugatra. Mi módon jutott el ennek ellenére Magyarországra? Az újságot a frontok repülőterére szállították s a terjesztés munkáját szovjet repülőök és felderítőök végezték. A sok ezer példányt a Kárpátokban harcoló magyar hadsereg területeire, Ungvárra, Beregszászra, Munkácsra, Kassára, Debrecenre és Budapestre szórták. Igen sok példányt hoztak magukkal az e célból szándékosan hazabocsátott magyar hadifoglyok is.

A Vörös Hadsereg előnyomulásával a *Magyar Újság* is eljutott Magyarországra; Ungvár, majd Munkács szerkesztőségének első magyarországi állomásai, Debrecenben jelenik meg az 1945. évi első szám. A szerkesztőség ekkor a Kossuth Lajos-utcában székel, a lapot

³ OLDNER VLADIMIR, Kassai Géza fia 1947. január 16-án elhunyt Budapesten és a Kerepesi temetőben nyugszik. Haláláig munkatársa volt a lapnak.

pedig a „Tiszántúl“ nyomdavállalat állítja elő. Január 30-án a Vörös Hadsereg kötelékébe tartozó szerkesztőség paracsot kap, hogy székhelyét áthelyezteti már Budapestre. Erzsébet-körút 7. sz., az Athenaeum épülete lesz (és maradt mindmáig is) ezentúl a szerkesztőség székháza. A lapot előállító nyomda is az Athenaeum. De milyen állapotban! A nyomdászok még az óvóhelyen laknak, a nyomda jég-hideg, a gép- és szedőtermek magukon viselik a szörnyű ostrom nyomait, a várost még lövik. Az éhségtől meggyötört, a szenvedésektől megtört nyomdászmunkásság azonban üzembe helyezi az épségben maradt gépeket, előkerül a papírkészletből is valami és február 2-án hajnalban kifut az Athenaeum rotációsából a négyoldalas újság, most már nem *Magyar Újság*, hanem *Új Szó* néven. A hadparancs a szerkesztőséget röviddel ezután újra Debrecenbe rendeli, itt jelenik meg az *Új Szó* második száma is; azonban a február 10-i 3. szám már ismét Pesten jelenik meg. Ezentúl hetenként háromszor, 1945 szeptemberétől kezdve naponkint nyomják a lapot.

A fővárosban szerkesztett *Új Szó* munkatársai mellé számos hazai írónk is hozzászegődött. KÁRPÁTI AURÉL, TRÓCSÁNYI ZOLTÁN, TÁPAY SZABÓ GABRIELLA, HÁMORI ZOLTÁN a Demokrácia szerkesztője, LUKÁCS MARIANNE, stb.

A lapnak 1945. febr. 14-i rendkívüli számától kezdve, mely Budapest felszabadításáról számol be, újabb célkitűzése van: minden erővel támogatni a Magyarország demokratizálásáért folyó harcot, erősíteni a szovjet és a magyar nép között lévő kulturális és baráti kapcsolatokat. Szerkesztője, KASSAI GÉZA ezt széles mederben fejt ki a lap hasábjain és többek között így ír: „A Magyar Újság, illetőleg budapesti megjelenése óta az *Új Szó* a Vörös Hadsereg lapja, azaz szovjet újság magyar nyelven. Feladata elsősorban az, hogy tájékoztassa a magyar olvasóközönséget a Szovjetunió álláspontjáról a kül- és belpolitika fő kérdéseiben. Arra törekszik, hogy Magyarországon igazi demokrácia jöjjön létre, amely véglegesen felszámolja a fasizmust és csökevényeit és ezzel elvezeti Magyarországot a demokratikus népek nagy családjába.“⁴ Az újság e programjával rokonszenvezve, TILDY ZOLTÁN köztársasági elnökké való választása után első cikkét az *Új Szó*ba írta. A lap — célkitűzésének megfelelően — igyekszik nemcsak regisztrálni, hanem állásfoglalásaival támogatni Magyarország demokratikus fejlődését. Ennek érdekében és befolyásának erősítésére 1945 szeptemberében képes mellékletet

⁴ Kassai Géza: Az „Új Szó“ a demokrácia fegyvere. — *Új Szó*. 1945. 139. sz.

indít *Képes Új Szó* címen (alcíme azonos a főlap alcímével: A Vörös Hadsereg lapja a magyar lakosság számára). Ezt is az Athenaeum állítja elő.

Milyen az *Új Szó* a sajtótörténész szemszögéből nézve?

Képes mellékletével egyetemben példázza a katonai hírlapírás jellemző sajátosságait: az ütközetek idején harctéri tudósításai hűségesek és élményszerűek. Az ellenséges propagandát ügyes tollal ellen-súlyozza, a vitézi eszmények ébrentartását ösztönzi. Gondoljunk csak a Vörös Hadsereg fennállásának 28-ik évfordulójára indított cikksorozatára. Szerkesztőségének az újságírásról alkotott véleménye a következőkben foglalható össze: „Az igazi újságíró újságírónak ír. Egy képzeletbeli, ragyogó és csodálatos újságírónak, aki a maga személyében a közönségnél magasabbrendű szintézist képvisel. Közönség és újságíró egy személyben, a közönség érdekei és szükségletei olvadnak össze benne az újságíró felkészültségével, megvesztegethetetlen éleslátásával és gátlás nélküli kritikájával. Az igazi újságíró nem a közönséget, hanem mindenekelőtt ezt a képzeletbeli újságírót akarja kielégíteni.”⁵

A felszabadulási számtól kezdve rovatai egyre bővülnek. Vezércikk, aktuális kül- és belpolitikai, katonai tudósítások a történeti- és közelmúltból, a béke katonájáról, a magyar és külföldi gazdasági életéről, villággazdasági kérdésekről szóló cikkei, a demokratikus államok kultúréletének bemutatása, képzőművészetek, film, színház, irodalom, zene, tudomány, lapszemle, hírek, a „Válaszolunk“-rovat valamint tarka képei a Szovjetunió életéből teszik gazdaggá tartalmát. Külön kell említenünk a hadifogolytáborokról szóló beszámolóit, „Hadifogoly-hozzátartozók üzenetei“, „Hadifogolyüzenetek“ című rovatait, melyeket rendszeresen átvett a Szovjetunióban szerkesztett magyar hadifoglyok lapja, az *Igaz Szó* „Üzenetek Magyarországból“ című rovatába. Az *Új Szó* egyéves jubileuma alkalmából GYÖNGYÖSI JÁNOS akkori külügyminiszter megleghangon emlékezett meg a lapról, dicsérvén „azt a hősiességet, rendkívüli és fordulatokban gazdag utat, amelyet a Vörös Hadsereg lapja az ország felszabadítása során megtett, nemcsak azért, mert utat mutatott a kibontakozásra, hanem azért is, mert az arcvonalakon különböző módon és utakon átkerült, jobbsorsra érdemes magyar emberek ezreinek életét mentette meg azáltal, hogy felrázta őket abból a bódulatból, amelybe a német és nyilas mákony következtében estek. Az *Új Szó* vette kezébe és

⁵ *Új Szó*. 1945. 139. sz.

segítette eredményre szerencsétlen hadifoglyaink ügyét is.“ Ez az *Új Szó* kelendőségének egyik titka. A szerkesztőség tájékoztatása szerint: különösen a magyar bányavárosok, ipari városok, a dolgozók lapja az *Új Szó*. Népszerűségét olcsóságának is köszönheti.

Tanulmányunk rövid és vázlatos monográfiája a még csak negyedik évfolyamba lépő *Új Szónak*, mely a magyar politika és magyar sajtó történetében is páratlanul színesnek ígérkező új korszak határán született és cseperedik. A sajtótörténésznek azonban kötelessége még akkor is, ha nem szemlélheti kellő történeti távlatból, feljegyezni a róla szóló dokumentumokat..

Szemző Piroska